

З ДОСВІДУ РОБОТИ

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

О. СЕРДЮК

Національно-патріотичне виховання молоді як пріоритетний напрям державної політики в Україні на сьогодні для всіх освітян є стратегічним завданням, спрямованим на виховання в української молоді національної самосвідомості, стійкої громадянської позиції.

Концепція «Нова українська школа» передбачає, що її випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини [1].

Під час повномасштабної війни росії проти України постала нагальна потреба в перегляді та оновленні системи національно-патріотичного виховання. З цією метою Міністерство освіти і науки України затвердило заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначено мету: становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Також окреслено індикатори ефективності національно-патріотичного виховання в системі освіти України, зокрема, збільшення відвідуваності здобувачами освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також пам'яток історії, культури, експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України [6].

Оновлена система цінностей патріотичного

виховання умовно може бути об'єднана у такі головні сфери: духовно-естетичну (збереження духовних святинь свого народу, мови, культури, духовна зрілість тощо), сімейно-патріотичну (любов до свого народу, до сім'ї, етикет, колективізм, повага до старших тощо), історико-патріотичну (вірність героїчному минулому, кращим традиціям історії Батьківщини, готовність до захисту Вітчизни).

Мистецтво – особлива форма відображення дійсності, естетичний художній феномен, який передає красу навколишнього, внутрішнього світу людини через осмислення фундаментальних категорій «краса», «гармонія», «пропорційність», «довершеність» та самосвідомість і патріотизм. Патріотизм стає сьогодні особливо актуальним, одне з головних завдань – це почуття любові до Батьківщини.

Мистецтво – це особливий вид духовно-практичного освоєння дійсності за законами краси. Особливість цього освоєння полягає в тому, що воно виступає в художньо-образній формі, і визначається в тому, що: за його допомогою людина здатна сприймати світ, що оточує її у цілісності; воно може проникати в найпотемніші куточки людської душі, хвилювати й робити людину величною; воно безпосередньо контактує з емоційною сферою особистості, найбільш рухливою та пластичною сферою людської психіки; за допомогою мистецтва ідея втілюється в такій формі, яка збуджує емоції, активізує уяву, викликає особливі переживання, які називають естетичними, або художніми [7].

Серед класиків педагогічної науки до проблеми виховання патріотичних почуттів і переконань у процесі залучення молоді до культурної спадщини свого народу через різноманітні види мистецтва зверталися: А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та інші.

До проблеми патріотизму у дослідженнях з педагогіки мистецтва зверталися сучасні науковці: Л. Аристова, Л. Масол, Н. Ничкало, Г. Падалка,

О. Просіна, О. Рудницька та інші.

Науковці наголошують, що саме мистецтво наділене специфічною функцією – формувати світогляд особистості, сприяти підвищенню рівня її духовного розвитку. Світоглядна функція мистецтва репрезентується через осмислення результатів художньо-естетичного досягнення дійсності, втілених у мистецьких творах. Патріотичне виховання учнів у процесі мистецької діяльності відбувається через усвідомлення учнями зав'язків мистецтва з природним, соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини, сприйняття надбань українського мистецтва та шанобливого ставлення до нього, виховання любові до рідної землі, осмислення власної причетності до художніх традицій свого народу [4].

Мистецтво сприяє виникненню у молоді поваги до загальнолюдських цінностей, формує національну культуру і патріотизм. Лише мистецтво є рушійною силою у формуванні художнього та культурно-особистісного розвитку, патріотично-громадського самостановлення та духовної самореалізації молоді.

Виховна функція мистецтва полягає у впливі на особистість через естетичний ідеал, який виявляється як у позитивних, так і в негативних образах. Мистецтво дозволяє людині пережити інші життя як свої, збагатитися чужим досвідом. Цей досвід виступає як художньо організований, узагальнений, осмислений митцем.

Провідні педагоги й музикознавці стверджували, що музика впливає на формування ідейних і морально-етичних почуттів, національної самосвідомості, виховання всебічно розвиненої особистості, засвоєння історії та культури свого народу. Але все ж таки не можна недооцінювати роль інших видів мистецтва в цьому питанні.

З метою створення умов розвитку національно-свідомої особистості та формування духовних цінностей в учнів засобами мистецтва доцільно застосовувати на уроці та у позанавчальний час форми та методи національно-патріотичного виховання, зокрема:

- краєзнавча діяльність (відвідування краєзнавчих музеїв);

- екскурсії-відвідування історичних місць, ознайомлення з пам'ятками української культури та історії;

- використання народного фольклору в спілкуванні з молодшими школярами;

- відвідування театрів, концертів, вистав, художніх виставок;

- вивчення українських сімейних традицій на родинних святах;

- організація та проведення тематичних конкурсів зображувальної творчості;

- обмін культурними традиціями між учнями з різних регіонів країни;

- організація та створення виставок художніх фотографій за відповідною тематикою;

- пошук, збирання та збереження народної культурної спадщини України;

- відстеження шляху народної пісні з давнини до сучасності;

- майстер-класи з виготовлення нескладних виробів декоративно-ужиткового мистецтва;

- перегляди та обговорення кінофільмів (відеороликів) відповідної тематики;

- інформаційно-просвітницька діяльність (збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів, волонтерів).

Відродження української нації у школі, зокрема на уроках мистецтва відбувається за допомогою національного та патріотичного виховання молодого покоління. Національне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють любов до рідної землі, до свого народу, його традицій, звичаїв, готовність до праці в ім'я України, почуття гордості за Батьківщину, вірність Україні, власну відповідальність за її долю. Головною метою національного виховання, формування громадянської свідомості на сучасному етапі є передача молодому поколінню багатств духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України.

У Тлумачному словнику української мови термін «патріотизм» трактується як любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви і подвиги [назва з екрану] [9].

Протягом багатьох віків український народ боровся за незалежність України. У цій боротьбі народжувалися пісні мужності, патріотизму, козацької доблесті. І найдзвінкіші серед народних пісень були пісні запорізьких козаків. Їхню славу, міць, звитягу перейняли українські січові стрільці. У боротьбі за вільну українську державу народилися військово-патріотичні стрілецькі пісні: «Гей, там на горі Січ іде», «Ми йдемо в бій», «Як стрільці йшли з України», «Ой у лузі червона калина» та інші [8].

Підручники «Мистецтво» для закладів загальної середньої освіти, які створені відповідно до модельних навчальних програм, наповнені національним мистецьким контентом українських художників та композиторів.

Після повномасштабного вторгнення російської агресії в Україну музика змінилась. Зараз її основне завдання – підбадьорити людей, підтримати та покращити настрій. «Доброго вечора, ми з України», «Ой у лузі червона калина» можна почути на радіо, телебаченні, під час футбольних матчів, у громадських закладах тощо. І ці пісні справді підтримують усіх нас.

«Гей, там на горі Січ іде» – українська стрілецька пісня, яка була написана у 1906 році з нагоди першого Січового збору під час якого К. Трильовський вирішив провести перегляд січових сил. Патріотичний зміст пісні цілком відповідав ідейним переконанням стрілецтва і тому з січовиками вона увійшла до репертуару українських стрільців [1].

«Ой у лузі червона калина» – пісня українських січових стрільців, яку написав громадський та культурний діяч С. Чарнецький. У 1914 році її почув чотар УСС Г. Трух. До першої строфи «Ой у лузі...» він додав ще три, які й склали текст патріотичного гімну українських січових стрільців «Червона калина».

Друга хвиля популярності цієї пісні настала в 2022 році, після вторгнення росії в Україну.

Хливинок, лідер гурту «Бумбокс», заспівав її на Софійській площі та зняв відео. Воно стало «вірусним» і безліч людей почали робити кавери та викладати їх у соцмережах [4].

Ще задовго до війни, 29 жовтня, коли про скупчення російських військ поблизу кордону з Україною лише писала іноземна преса, два саунд-продюсери з Кременчука А. Ткаченко та М. Мокренко випустили трек «Доброго вечора» (Where are you from).

У ньому зміксували електронну музику та українські фольклорні мотиви і додали єдину фразу на початку – «Доброго вечора, ми з України». Для цього, автори слухали народну музику, автентичний спів та інтерв'ю етнотуртів, які популяризують Україну.

На сьогодні фраза «Доброго вечора, ми з України» підіймає дух українців з перших днів війни. Вона вже стала маркером на означення приналежності до нації, яка веде боротьбу. Її використовують журналісти на телебаченні, як дружнє вітання між собою, знімають патріотичне відео з військовими, створюють меми та кліпи [2].

Отже, мистецтво як засіб ствердження національної свідомості та ідентичності виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції, національно-свідомої особистості, відданості справі зміцнення державності – є пріоритетними напрямками виховної роботи в закладах освіти. Зараз, коли Україна є незалежною державою, відроджується історична пам'ять її народу, культура, мистецтво, мова, відповідно, відроджується національна система виховання. Лише правильно організована, вона може сформувати повноцінну, національно-свідому особистість громадянина України. Саме сьогодні – в часи війни, особливого значення набувають культура, мистецтво, власне все те, що духовно звеличує людину.

Список використаних джерел

1. «Гей, там на горі Січ іде». URL: <http://surl.li/haiwt> (дата звернення: 09.09.2024).
2. «Доброго вечора, ми з України»: кому належить відома фраза і хто її такою зробив. URL: <https://cutt.us/zVCpl>.
3. Кондратова В, Жига І. Патріотичне виховання учнів 5 класів засобами образотворчого мистецтва у контексті реалізації мистецької освітньої галузі державного стандарту базової середньої освіти» *Педагогічне видання «Педагогічний вісник» №1-2/2022*. URL: <http://surl.li/iinube> (дата звернення: 09.09.2024).
4. Музичний спротив: 12 пісень, що стали символом незламності українського народу в 2022 році. URL: <http://surl.li/hajxd> (дата звернення: 09.09.2024).

5. Музичний спротив: 12 пісень, що стали символом незламності українського народу в 2022 році. URL: <http://surl.li/hajxd> (дата звернення: 09.09.2024).

6. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641».

7. Національно-патріотичне виховання засобами музичного мистецтва. <https://cutt.us/7KX88> (дата звернення: 09.09.2024)..

8. Радчук Н. І. Роль пісні у військово-патріотичному вихованні козачат *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014, № 7 (41). С.346-354.

9. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. С. 97. URL: <https://cutt.us/yhpSK>. (дата звернення: 09.09.2024).

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Л. МІЩЕНКО

Третій рік поспіль дошкільна освіта в Україні працює в умовах запровадження воєнного стану. Реалії сьогодення кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти. Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпечних умов. А другим – пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу. До причин порушень освітнього процесу вихованців, зокрема, належать соціально-політичні та економічні події, що пов'язані з повномасштабною війною: вимушена міграція родин, руйнування матеріально-технічної бази мережі закладів дошкільної освіти, зменшення кадрового потенціалу системи дошкільної освіти. За цих обставин виникла потреба обґрунтування нових форм організації дошкільної освіти в Україні, зокрема організації освітнього процесу у змішаному форматі та активізації виконання освітніх функцій батьками в умовах сімейного (родинного) виховання.

Сумська область є прифронтовою, тому діяльність закладів дошкільної освіти має певні особливості. Чимала кількість з них не працює або призупинила діяльність, деякі приймають

тимчасово переміщених осіб, деякі працюють очно (за наявності безпечних укриттів), частина – запроваджує дистанційну форму організації освітнього процесу. Відповідно до положень пункту 1 статті 4 Закону України «Про дошкільну освіту» дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти в Україні. Забезпечення безперервності надання освіти дітям дошкільного віку в сучасних умовах потребує нових трансформацій в системі дошкільної освіти:

- в організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: за неможливості функціонування виключно очного режиму діяльності виникла потреба в запровадженні дистанційної і змішаної форми організації освітнього процесу, моделювання його нової форми (інституціональної і домашньої);
- у моделюванні нової мережі груп і закладів дошкільної освіти (приватних і державних; у пристосованих приміщеннях і культурних установах; з безпечними укриттями і короткотривалим перебуванням разом із батьками тощо);
- у формі взаємодії педагогів з батьками вихованців (як надавачів освітніх послуг дітям в закладі дошкільної освіти або консультантів батьків як учасників і організаторів освітнього процесу в